

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้จ่ายในการอุปโภคบริโภคของครัวเรือนที่มีมาในอดีตนั้นจะมีทั้งที่เป็นการศึกษาแบบหรือพฤติกรรมในการบริโภคของครัวเรือน และที่เกี่ยวกับการประมาณฟังก์ชันการบริโภคของครัวเรือน โดยทฤษฎีการบริโภคที่นำมาใช้ในการศึกษามีทั้งที่ใช้ทฤษฎีการบริโภคแบบรายได้สัมบูรณ์ ทฤษฎีรายได้เปรียบเทียบ ทฤษฎีรายได้ถาวร และทฤษฎีวัฏจักรชีวิต ส่วนข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาเป็นข้อมูลอนุกรมเวลา (time series data) ซึ่งเป็นข้อมูลค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคของภาคเอกชนจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ หรือ ข้อมูลภาคตัดขวาง (cross-sectional data) ที่ได้จากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการศึกษางานวิจัย ซึ่งผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้จ่ายในการอุปโภคบริโภคของครัวเรือนที่รวบรวมได้ มีดังนี้

กาญจน์ พลจันทร์ และสุวรรณี วัฒนจิตต์ (2525) ทำการศึกษาถึงรูปแบบของการอุปโภคบริโภคในประเทศไทย โดยแยกการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรกพิจารณาถึงค่าใช้จ่ายในสินค้า 12 หมวด เพื่อพิจารณาถึงความจำเป็นในการบริโภคของสินค้า ส่วนที่สองพิจารณาถึงสมการการบริโภคเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างรายได้และค่าใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค โดยจำแนกตามกลุ่มรายได้ รายภาค และตามสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม

ผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมการบริโภคของคนไทยให้ความสำคัญกับการบริโภคในหมวดอาหาร หมวดเครื่องอุปโภคบริโภค หมวดที่อยู่อาศัย หมวดการคมนาคมขนส่งและหมวดเครื่องนุ่งห่ม ตามลำดับ ซึ่งแสดงให้เห็นว่ารายได้ของครัวเรือนใช้จ่ายไปในสินค้าที่จำเป็นในการครองชีพเป็นสำคัญ ส่วนผลการศึกษาความสัมพันธ์ของสมการการบริโภค พบว่า รายได้ของครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับการใช้จ่ายเพื่ออุปโภคบริโภคน้อยมาก กล่าวคือ ค่า MPC และค่า R^2 มีค่าค่อนข้างต่ำ เมื่อพิจารณาเป็นรายภาคพบว่า กรุงเทพมหานครมีค่า MPC มากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ และภาคเหนือ ตามลำดับ และหากพิจารณาตามสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมพบว่า ผู้ประกอบการที่มีใช้เกษตรกรรมมีรายจ่ายในการอุปโภคบริโภคสูงกว่ากลุ่มอื่น ขณะที่ผู้มีอาชีพรับจ้างมีรายจ่ายต่ำสุด

อนึ่งการศึกษารูปแบบการอุปโภค บริโภคยังมีข้อจำกัดเนื่องจากการอุปโภคบริโภคไม่ได้กำหนดโดยรายได้เพียงอย่างเดียว ทั้งนี้ควรนำตัวแปรทางสังคมมาร่วมวิเคราะห์ด้วย

ประทุมพร สุชาติชนันท์ (2525) ได้ทำการวิเคราะห์พฤติกรรมการบริโภคในประเทศไทย เพื่อศึกษา ถึงลักษณะโดยทั่วไปของการบริโภคและความสัมพันธ์ระหว่างการบริโภคกับปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการบริโภคตามทฤษฎีการบริโภคของ J.M.Keynes ทฤษฎีการบริโภคของ Smithies ทฤษฎีรายได้เปรียบเทียบกับของ Duesenberry ทฤษฎีรายได้ถาวรของ Friedman ซึ่งปรับปรุงโดย Evans และทฤษฎีวัฏจักรชีวิตของ Ando และ Modigliani ในการศึกษาได้ใช้ข้อมูลitudinal แบบอนุกรมเวลาช่วงปี 2503 – 2522 ทำการวิเคราะห์โดยใช้ตารางข้อมูลitudinal และใช้การวิเคราะห์โดย Regression Analysis คำนวณหาค่าความโน้มเอียงในการบริโภคเฉลี่ย (Average Propensity to Consume: APC) ค่าความโน้มเอียงในการบริโภคหน่วยสุดท้าย (Marginal Propensity to Consume : MPC) และค่าความยืดหยุ่นของการบริโภคเมื่อคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ รวมทั้งทำการพยากรณ์ค่าความโน้มเอียงในการบริโภคเฉลี่ยและค่าความโน้มเอียงในการบริโภคหน่วยสุดท้ายในช่วงปี 2523 – 2527 ของแบบจำลองการบริโภคตามสมมติฐานในทฤษฎีต่าง ๆ

ผลการวิเคราะห์พบว่าเมื่อพิจารณาการบริโภคตามประเภทของการบริโภค อาหารเป็นประเภทของการบริโภคที่มีสัดส่วนสูงที่สุด รองลงมาคือ เครื่องนุ่งห่ม การคมนาคมและขนส่ง การพักผ่อนและบันเทิง การรักษาพยาบาล เครื่องดื่ม ยาสูบ ค่าเช่า น้ำมันเชื้อเพลิงและแสงสว่าง เครื่องตกแต่งบ้าน กิจการในบ้านและบริการเบ็ดเตล็ด ตามลำดับ ส่วนการพิจารณาการบริโภคตามชนิดของสินค้า พบว่าสินค้าไม่คงทนมีสัดส่วนในการบริโภคสูงสุด รองลงมาคือ การบริการและสินค้าคงทน ตามลำดับ และในการศึกษาถึงความสัมพันธ์ของการบริโภคกับรายได้จากแรงงาน รายได้จากทรัพย์สิน รายได้สูงสุดและการบริโภคที่ผ่านมา พบว่ามีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน

ในการศึกษาฟังก์ชันการบริโภคตามทฤษฎีต่าง ๆ นั้น พบว่าในแต่ละทฤษฎีมีค่า R^2 และค่า t - ratio ที่มีนัยสำคัญทางสถิติในระดับสูง และสอดคล้องกับสมมติฐานของทฤษฎีต่าง ๆ ค่าความโน้มเอียงในการบริโภคเฉลี่ยมีค่าอยู่ระหว่าง 0.805 – 0.852 โดยค่าความโน้มเอียงในการบริโภคหน่วยสุดท้ายจะอยู่ระหว่าง 0.716 – 0.919 และจะเห็นว่าปัจจัยที่มีนัยสำคัญทางสถิติสูงคือ รายได้ในทฤษฎีการบริโภคของ J.M. Keynes การบริโภคที่ผ่านมาในทฤษฎีรายได้ถาวรซึ่งปรับปรุงโดย Evans และมูลค่าของทรัพย์สิน ซึ่งให้เท่ากับผลรวมของมูลค่าหุ้นที่เอกชนถืออยู่ มูลค่าของพันธบัตรรัฐบาลที่ถือโดยเอกชนและเงินสดสำรองของเอกชนที่ธนาคารกลางในทฤษฎีวัฏจักรชีวิตของ Ando และ Modigliani ส่วนการพยากรณ์ค่าความโน้มเอียงในการบริโภคเฉลี่ยและค่าความโน้มเอียงในการบริโภคหน่วยสุดท้ายในระยะ 5 ปี ข้างหน้า ผลปรากฏว่าจะมีค่าลดลงในขณะที่รายได้เพิ่มขึ้น ข้อ

เสนอแนะสำหรับการศึกษาคั้งนี้คือ ควรทำการวิเคราะห์ฟังก์ชันการบริโภคตามประเภทของการบริโภคในแต่ละชั้นของรายได้เพื่อให้เห็นพฤติกรรมของผู้บริโภคในแต่ละระดับของรายได้

ขวัญกมล กลิ่นศรีสุข (2527) ได้ทำการสร้างฟังก์ชันการบริโภคระยะสั้นและฟังก์ชันการบริโภคระยะยาว เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างฟังก์ชันการบริโภคระยะสั้นและระยะยาว สำหรับประเทศไทย โดยเน้นศึกษาฟังก์ชันการบริโภคที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการบริโภคกับปัจจัยเพียงชนิดเดียว คือ รายได้สุทธิส่วนบุคคล (Disposable Personal Income) และพิจารณาเฉพาะแนวโน้มการบริโภคเมื่อรายได้เปลี่ยนเท่านั้น ศึกษาโดยใช้ข้อมูลจากการสำรวจรายจ่ายใช้จ่ายของครอบครัว จำแนกตามระดับของรายได้ในปี พ.ศ. 2511 – 2512 และ ปี พ.ศ. 2514 – 2516 เพื่อใช้ในการศึกษาฟังก์ชันการบริโภคระยะสั้น และใช้ข้อมูลอนุกรมเวลาของค่าใช้จ่ายในการบริโภครวมกับรายได้รวมตั้งแต่ปี พ.ศ. 2510 – 2523 เพื่อใช้ในการศึกษาฟังก์ชันการบริโภคระยะยาว ส่วนวิธีที่ใช้ศึกษาได้ใช้วิธี OLS สำหรับการสร้างฟังก์ชันการบริโภคระยะยาว ส่วนในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างฟังก์ชันการบริโภคระยะสั้นกับฟังก์ชันการบริโภคระยะยาวนั้น จะวิเคราะห์จากค่าความโน้มเอียงในการบริโภคหน่วยสุดท้าย (MPC) โดยใช้วิธีการคณิตศาสตร์

ผลการศึกษาพบว่า ฟังก์ชันการบริโภคระยะสั้นมีค่าความโน้มเอียงในการบริโภคหน่วยสุดท้ายเป็นบวกและน้อยกว่าหนึ่ง แต่จะมีบางครอบครัวที่มีรายได้ต่ำมากจะมีค่าความโน้มเอียงในการบริโภคหน่วยสุดท้ายมากกว่าหนึ่ง และครอบครัวที่มีรายได้ต่ำจะมีค่าความโน้มเอียงในการบริโภคหน่วยสุดท้ายมากกว่าครอบครัวที่มีรายได้สูง โดยค่าความโน้มเอียงในการบริโภคหน่วยสุดท้ายมากกว่าครอบครัวที่มีรายได้สูง โดยค่าความโน้มเอียงในการบริโภคหน่วยสุดท้ายจะอยู่ระหว่าง 0.24 – 1.27 ส่วนในฟังก์ชันการบริโภคระยะยาวมีค่าความโน้มเอียงในการบริโภคหน่วยสุดท้ายเท่ากับ 0.82 และสำหรับความสัมพันธ์ ระหว่างฟังก์ชันการบริโภคระยะสั้นกับฟังก์ชันการบริโภคระยะยาวนั้นพบว่า ฟังก์ชันการบริโภคระยะสั้นมีความสัมพันธ์กับฟังก์ชันการบริโภคระยะ โดยค่าความโน้มเอียงในการบริโภคหน่วยสุดท้ายของฟังก์ชันการบริโภคระยะสั้นเป็นส่วนประกอบที่สำคัญสำหรับฟังก์ชันการบริโภคระยะยาว อย่างไรก็ตามในการศึกษาคั้งนี้มีข้อจำกัดในสมการการบริโภคที่เพิ่มขึ้นอยู่กับรายได้สุทธิส่วนบุคคลเพียงอย่างเดียว ซึ่งในสภาพความเป็นจริงแล้ว ยังมีปัจจัยอื่น ๆ อีกที่มีความสำคัญต่อพฤติกรรมในการบริโภค

มนตรี พิริยะกุล (2528) ทำการศึกษาถึงโครงสร้างการใช้จ่ายของครัวเรือนที่เหมาะสมภายใต้สภาวะความเปลี่ยนแปลงในราคาน้ำมัน ว่าครัวเรือนสมควรจัดสรรงบประมาณรายจ่ายในสัดส่วนใดจึงจะเหมาะสมที่สุด เพื่อให้สามารถดำรงมาตรฐานการครองชีพระดับเดิมไว้ได้ภายใต้ภาวะ

การณ์ที่สินค้าอุปโภคบริโภคมีลักษณะการปรับตัวที่สูงขึ้นตามราคาน้ำมัน ขณะที่ระดับรายได้ของครัวเรือนที่ไม่เปลี่ยนแปลง จากการศึกษาได้จำแนกการศึกษาออกเป็น 3 ลักษณะคือ (1) สร้างแบบจำลองโครงสร้างราคาสินค้าและบริการ (2) สำรวจภาวะรายได้รายจ่ายของครัวเรือนในเขตกรุงเทพมหานคร (3) นำราคาสินค้าที่ประมาณการได้ในหมวดสินค้าต่าง ๆ ในข้อ 1 ไปพยากรณ์โครงสร้างการจัดสรรรายได้รายจ่ายของครัวเรือนในข้อ 2

ผลการศึกษาพบว่า ราคานำเข้าน้ำมันดิบมีอิทธิพลต่อความเคลื่อนไหวของดัชนีราคาสินค้าและบริการสูงถึงร้อยละ 96 – 99 และเมื่อวิเคราะห์เพื่อหาสัดส่วนการบริโภคสินค้าและบริการที่เหมาะสมที่สุดภายใต้ภาวะความเปลี่ยนแปลงในราคาน้ำมันที่ครัวเรือนสามารถดำรงมาตรฐานการครองชีพเดิมไว้ได้ พบว่า ครัวเรือนต่าง ๆ ควรจัดสรรรายจ่ายเพื่อซื้อสินค้าและบริการ หมวดสำคัญเรียงตามลำดับดังนี้

หมวดอาหารและเครื่องดื่ม ร้อยละ	48.51
หมวดการบันเทิง การอ่าน และการศึกษา ร้อยละ	16.87
หมวดเคหสถาน ร้อยละ	11.37
หมวดเครื่องนุ่งห่ม ร้อยละ	8.82
หมวดค่าพาหนะและบริการขนส่ง ร้อยละ	7.37
หมวดยาสูบและเครื่องดื่มมีแอลกอฮอล์ ร้อยละ	4.49
หมวดการรักษาพยาบาล ร้อยละ	2.70

มงคล ดอนขวา (2529) ทำการศึกษาแบบอย่างการใช้จ่ายในการบริโภคของแรงงานไทย ในภาคอีสานที่เคยไปทำงานต่างประเทศ กรณีศึกษาอำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น และอำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี การศึกษามีวัตถุประสงค์สำคัญ 2 ประการคือ ประการแรกมุ่งศึกษาแบบอย่างการใช้จ่ายในการบริโภคของครัวเรือนแรงงานที่เคยทำงานต่างประเทศ ประการที่สองศึกษาสภาพการจ้างงานของแรงงานที่กลับมาจากทำงานต่างประเทศ ทั้งนี้การศึกษาดังกล่าว จำแนกการใช้จ่ายในการบริโภคออกเป็น 3 ประการคือ จำแนกตามลักษณะเศรษฐกิจจากการใช้จ่ายประกอบด้วย สินค้าบริโภค และสินค้าทุน จำแนกตามลักษณะความจำเป็นในการบริโภค ประกอบด้วย สินค้าจำเป็น และสินค้าฟุ่มเฟือย และจำแนกตามลักษณะความมั่งคั่งของสินค้า ประกอบด้วยสินค้านำเข้า สินค้าไม่คงทนและบริการ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีคำนวณและเปรียบเทียบสัดส่วนเป็นร้อยละ และวิเคราะห์สมการถดถอยอย่างง่าย

ผลการศึกษาพบว่า การใช้จ่ายบริโภคเฉลี่ยต่อครัวเรือน เมื่อจำแนกตามลักษณะการใช้จ่ายบริโภคทั้ง 3 ประเภท มีดังนี้ ครัวเรือนตัวอย่างใช้จ่ายเพื่อบริโภคสินค้าน้อยกว่าบริโภคต้นทุน ใช้

จ่ายเพื่อการบริโภคสินค้าจำเป็นมากกว่าสินค้าฟุ่มเฟือย และใช้จ่ายเพื่อการบริโภคสินค้าคงทนมากกว่าบริโภคสินค้าไม่คงทน นอกจากนี้ผลการศึกษายังแสดงให้เห็นถึงผู้ที่กลับมาจากทำงานต่างประเทศมีแบบอย่างการใช้จ่ายบริโภคเป็นไปในทิศทางที่น่าจะทำให้เกิดผลดีต่อการผลิตและการบริโภคในอนาคต

อังกรานันท์ คงกาญจน์ (2531) เป็นการศึกษาแบบแผนการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคของครัวเรือนไทย กับระดับความยากจน เพื่อเปรียบเทียบแบบแผนของการบริโภค และชี้วัดความยากจนของกลุ่มอาชีพทั้งในเขตเมือง เขตชนบท และกรุงเทพมหานคร โดยแบ่งกลุ่มอาชีพของหัวหน้าครัวเรือนเป็น 3 ระดับ คือ ระดับกลุ่มอาชีพที่ใช้แรงงาน ระดับกลุ่มอาชีพระดับกลาง และระดับกลุ่มอาชีพสูง และใช้สมการ Demand ที่เรียกว่า Extended Linear Expenditure System (ELES) เป็นแบบจำลอง

ผลการศึกษาพบว่า แบบแผนของการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคมีความแตกต่างกันในแต่ละกลุ่มอาชีพโดยเปรียบเทียบ แต่เมื่อพิจารณาเฉพาะเขตกรุงเทพมหานคร กลุ่มอาชีพระดับกลางและระดับสูงไม่มีความแตกต่างกันในเรื่องความโน้มเอียงในการบริโภคเพื่อเมื่อมีรายได้เพิ่มขึ้น ส่วนการพิจารณาเฉพาะเขตเมือง พบว่า มีลักษณะใกล้เคียงกันในแต่ละกลุ่มอาชีพ กล่าวคือ เมื่อรายได้ในแต่ละกลุ่มอาชีพในเขตเมืองเปลี่ยนแปลงไป ค่า MPC ไม่แตกต่างกันมากนัก และหากพิจารณาเฉพาะในเขตชนบท แบบแผนการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในแต่ละประเภทสินค้า พบว่าสินค้าที่ใช้จ่ายเพื่อการบริโภคส่วนใหญ่เป็นสินค้าที่จำเป็นต่อการดำรงชีพ เช่น สินค้าในหมวดอาหาร ที่อยู่อาศัย เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม และการใช้จ่ายเกี่ยวกับสุขภาพ

สำหรับการวัดความยากจนพบว่า ในแต่ละพื้นที่จะมีเส้นวัดความยากจนที่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณาในกลุ่มอาชีพเดียวกันในแต่ละพื้นที่ พบว่า กลุ่มอาชีพที่ใช้แรงงาน และกลุ่มอาชีพระดับกลาง ในเขตกรุงเทพมหานคร มีเส้นยากจนหรือชี้วัดความยากจนสูงที่สุด ในขณะที่เขตชนบทของกลุ่มอาชีพทั้งสอง มีชี้วัดความยากจนต่ำสุด และเป็นที่น่าสังเกต คือ ในกลุ่มอาชีพระดับสูงในเขตกรุงเทพมหานครจะมีชี้วัดความยากจนต่ำกว่ากลุ่มอาชีพระดับสูงในเขตเมืองโดยเปรียบเทียบ

ข้อควรพิจารณาของงานวิจัยนี้ ควรคำนึงถึงเรื่องการแบ่งกลุ่มอาชีพ ซึ่งค่อนข้างหยاب ทำให้ส่งผลกระทบต่อในการประมาณการค่าต่าง ๆ ผิดพลาดได้ รวมทั้งข้อมูลที่ใช้ในงานวิจัยนี้มีการกระจายของข้อมูลที่ต่างกันมาก ทำให้เมื่อมีการประมาณการค่าทางสถิติเกิดความผิดพลาดได้

ชัยทิศ พิเศษสถลกิจ (2532) ได้สร้างแบบจำลองฟังก์ชันการบริโภคสินค้าที่ผลิตภายในประเทศและแบบจำลองฟังก์ชันการบริโภคสินค้านำเข้า เพื่อประมาณค่าความยืดหยุ่นของการทด

แทนกันแบบ CES ศึกษาโดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิในช่วงปี พ.ศ. 2513 – 2530 และทำการวิเคราะห์ด้วย 2 วิธี เพื่อเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์ วิธี OLS และวิธี Seemingly Unrelated Regression Estimation (SURE) ในการศึกษาได้กำหนดให้ตัวแปรตาม คือปริมาณการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคสินค้าที่ผลิตภายในประเทศ และปริมาณการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคสินค้านำเข้า ส่วนตัวแปรอิสระคือปริมาณการใช้จ่ายเพื่อการบริโภครวม ผลคูณระหว่างปริมาณการใช้จ่ายเพื่อการบริโภครวมกับผลต่างของดัชนีราคาสินค้าที่ผลิตภายในประเทศ กับดัชนีราคาสินค้านำเข้า ผลลัพธ์เบื้องต้นของประเทศในปีที่ผ่านมา การเปลี่ยนแปลงราคาน้ำมันภายในประเทศและในตลาดโลก (กำหนดให้เป็นตัวแปรหุ่น เท่ากับ 1 ในปี พ.ศ. 2516 – 2517 และปี พ.ศ. 2522 – 2523 เนื่องจากเป็นปีที่เกิดวิกฤตการณ์ของราคาน้ำมัน ทำให้ราคาสินค้าสูงขึ้นผิดปกติ และกำหนดให้เท่ากับ 0 ในปีที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงราคาน้ำมันอย่างผิดปกติ) และการเปลี่ยนแปลงอัตราแลกเปลี่ยน

ผลการวิเคราะห์พบว่า ค่าความยืดหยุ่นที่คำนวณได้จากการประมาณด้วยวิธี OLS นั้น สินค้าที่มีค่าความยืดหยุ่นของการทดแทนกันน้อยที่สุด ได้แก่ สินค้าหมวดข้าว แป้ง และผลิตภัณฑ์จากแป้ง เนื่องจากเป็นสินค้าที่สามารถผลิตได้เองจำนวนมากในประเทศ และในสินค้าหมวดบันเทิง จะมีความยืดหยุ่นของการทดแทนกันสูงที่สุด เพราะสินค้าที่ผลิตเองและที่นำเข้ามีความคล้ายกันจึงทดแทนกันได้สูง ส่วนค่าความยืดหยุ่นที่คำนวณได้จากการประมาณด้วยวิธีการ SURE พบว่าให้ผลการศึกษาน่าสนใจเช่นกันกับวิธี OLS แต่ค่าความยืดหยุ่นที่คำนวณได้จากการประมาณการด้วยวิธี SURE มีค่ามากกว่า และน่าเชื่อถือกว่าการประมาณการด้วยวิธี OLS ในส่วนมากของสินค้าอย่างไรก็ตาม ในการศึกษาครั้งนี้ใช้ข้อมูลที่สั้นเกินไป ควรเพิ่มระยะเวลาการศึกษาให้ยาวขึ้น

ฉัตรกานต์ ปัทมศิริวัฒน์ (2532) ศึกษาแบบแผนการใช้จ่ายบริโภคจากข้อมูลบัญชีประชาชาติ ช่วงปี พ.ศ. 2513 – 2530 ในสินค้า 6 หมวด โดยใช้แบบจำลอง Nonlinear System of Equation ด้วยวิธี Linear Expenditure Model ทำการประมาณทั้งแบบที่ไม่มีปัญหา Autocorrelation และมีปัญหา Autocorrelation ในลักษณะ First – order เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่าง

ผลการศึกษาพฤติกรรมทั่วไปของการบริโภคให้ความสำคัญของสินค้าในหมวดอาหารลดลง ส่วนหมวดสินค้าอื่น ๆ มีความสำคัญเพิ่มขึ้น และในการเปรียบเทียบแบบจำลองจะเห็นได้ว่ารายจ่ายที่จำเป็นในทุกหมวดสินค้ากรณีไม่มี ปัญหา Autocorrelation มีค่ามากกว่ากรณีที่มีปัญหา Autocorrelation และหลังจากทำการแก้ปัญหา Autocorrelation แล้วคำนวณค่าความยืดหยุ่นของการบริโภคพบว่า ค่าความยืดหยุ่นต่อรายจ่ายรวมในหมวดสินค้าอาหาร ค่าเช่า น้ำ ไฟ และเครื่องนุ่งห่ม มีค่าน้อยกว่า 1 เนื่องจากเป็นสินค้าจำเป็น ส่วนหมวดอื่น ๆ มีค่ามากกว่า 1 ส่วนค่าความยืดหยุ่นต่อราคาสินค้ามีค่าติดลบ และมีค่าน้อยกว่า 1 ในหมวดอาหาร และค่าเช่า น้ำ ไฟ

ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ (2536) ได้ศึกษาแบบแผนการใช้จ่ายในการบริโภคของครัวเรือนช่วงปี พ.ศ. 2513 – 2533 ใน 5 หมวดสินค้า โดยใช้ระบบอุปสงค์เป็นกรอบการวิเคราะห์ Demand System ด้วยวิธี Linear Expenditure System (LES) ในลักษณะแบบจำลองสถิตและแบบจำลองพลวัต เพื่อพิจารณาถึงการตอบสนองของผู้บริโภคที่มีรายได้และรายจ่ายรวม และการตอบสนองของผู้บริโภคที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงราคาสินค้า นำผลไม่มาสร้างเลขดัชนีค่าครองชีพที่แท้จริงเพื่อเปรียบเทียบกับดัชนีราคาผู้บริโภคและวิเคราะห์สวัสดิการสังคม

ผลการศึกษาพบว่าจากรายจ่ายทั้งหมดมีรายจ่ายผูกพันอยู่ร้อยละ 27 – 29 และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น 12.1 บาทต่อปี ทุก ๆ ปี แสดงถึงมาตรฐานการบริโภคของคนไทยที่เพิ่มขึ้น และส่วนมากของรายจ่ายผูกพันเป็นการใช้จ่ายในหมวดอาหารและเครื่องค้ำที่ไม่มีแอลกอฮอล์ และในการพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์งบประมาณรายจ่ายส่วนเพิ่ม พบว่าคนไทยจะมีคฤหาสน์ในการบริโภคเครื่องค้ำที่มีแอลกอฮอล์ ยาสูบ เสื้อผ้า ค่าใช้จ่ายส่วนตัว รายจ่ายด้านนันทนาการสูง รองมาได้แก่ด้านบริการ การขนส่ง รายจ่ายเบ็ดเตล็ด และส่วนที่เกี่ยวกับบ้าน เฟอร์นิเจอร์ ตามลำดับ ส่วนค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อรายได้ในหมวดสินค้าต่าง ๆ จะมีค่าระหว่าง 0.383 – 1.55 โดยหมวดอาหารและเครื่องค้ำที่ไม่มีแอลกอฮอล์จะมีค่าความยืดหยุ่นเป็นบวกที่น้อยที่สุดและมีแนวโน้มลดลง และสำหรับค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคามีค่าระหว่าง - 0.618 ถึง - 0.899 และค่าความยืดหยุ่นไขว้ที่ได้จะมีค่าต่ำเนื่องจากการทดแทนกันระหว่างหมวดสินค้า

เยาวเรศ เขาวนพูนผล (2536) ศึกษาถึงการบริโภคอาหารนอกร้านของครัวเรือนผู้บริโภคในเขตเมืองเชียงใหม่ โดยแบ่งวัตถุประสงค์ของการศึกษาออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ศึกษาแบบอย่างการใช้จ่ายบริโภคอาหารนอกร้านของครัวเรือน และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้จ่ายบริโภคอาหารนอกร้านกับปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยแบบ OLS

ผลการศึกษาซึ่งแบ่งการใช้จ่ายการบริโภคอาหารนอกร้าน ออกเป็นของหัวหน้าครัวเรือน และของทั้งครัวเรือน พบว่า การบริโภคอาหารนอกร้านของหัวหน้าครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 10.4 ของรายได้ต่อสัปดาห์ของครัวเรือน และการบริโภคอาหารนอกร้านของทั้งครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 15.2 ของรายได้ต่อสัปดาห์ของครัวเรือน ในขณะที่ปัจจัยที่กระทบต่อการบริโภคอาหารนอกร้านของหัวหน้าครัวเรือนมากที่สุดคือ รายได้รวมทั้งหมดของครัวเรือน

ขณะที่การศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อค่าใช้จ่ายเพื่อบริโภคอาหารนอกร้านของหัวหน้าครัวเรือน พบว่า ตัวแปรที่มีนัยสำคัญทางสถิติในทุก ๆ ครัวเรือนตัวอย่างได้แก่ จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนต้องเลี้ยงดู และรายได้ทั้งหมดของครัวเรือน โดยที่ตัวแปรสมาชิกใน

ครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนต้องเลี้ยงดูมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับการใช้จ่ายเพื่อบริโภคอาหารนอกบ้านของหัวหน้าครัวเรือน ส่วนตัวแปรรายได้ทั้งหมดของครัวเรือนมีความสัมพันธ์ในทางเดียวกันกับการใช้จ่ายเพื่อบริโภคอาหารนอกบ้านของหัวหน้าครัวเรือน

จารุณี เกี่ยมณี (2537) ได้ทำการศึกษารูปแบบการบริโภคและฟังก์ชันการบริโภคในประเทศไทย โดยแบ่งการศึกษาออกเป็นสองส่วน ส่วนแรกคือ เพื่อศึกษาปัจจัยที่กำหนดการบริโภคของประชาชนในประเทศไทย ส่วนที่สองคือ ศึกษาฟังก์ชันการบริโภคโดยเฉพาะพิจารณาความสัมพันธ์กับรายได้ของครอบครัวแบ่งตามรายภาคได้แก่ กรุงเทพมหานครและปริมณฑล ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้ และตามเขตชุมชน คือในเขตเทศบาล และนอกเขตเทศบาล โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิแบบอนุกรมเวลาช่วงระยะเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 – 2534 และข้อมูลแบบแบ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างจำแนกไปตามชั้นของค่าใช้จ่ายในการบริโภค จากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนปี พ.ศ. 2524 และ พ.ศ. 2531 ทำการศึกษาโดยใช้วิธีการทางเศรษฐมิติในรูปของ *singer linear regression* และ *multiple linear regression* ด้วยวิธี *ordinary least square (OLS)*

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการบริโภคพบว่า รายได้ที่สามารถนำไปใช้จ่ายใช้สอยได้เป็นปัจจัยที่สำคัญ ในการกำหนดพฤติกรรมการบริโภค ส่วนปัจจัยที่เป็นปริมาณเงินที่หมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจ อัตราเงินเฟ้อ และอัตราดอกเบี้ยพบว่าไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ในการศึกษาฟังก์ชันการบริโภคของครัวเรือน ซึ่งเป็นการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ออกกับค่าใช้จ่ายในการบริโภคของครัวเรือน จากการสำรวจในปี พ.ศ. 2524 ครัวเรือนในเขตเทศบาลของภาคกลางมีค่าความโน้มเอียงในการบริโภคหน่วยสุดท้าย (MPC) สูงที่สุด ครัวเรือนนอกเขตเทศบาลของภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีค่า MPC สูงที่สุด โดยครัวเรือนในเขตเทศบาลทุกภาคมีค่า MPC ต่ำกว่าครัวเรือนนอกเขตเทศบาล หรือก็คือครัวเรือนที่มีระดับรายได้สูงจะมีค่า MPC ต่ำกว่าครัวเรือนที่มีระดับรายได้ต่ำ ส่วนในปี พ.ศ. 2531 พบว่าครัวเรือนในเขตเทศบาลของภาคกลางและครัวเรือนนอกเขตเทศบาลของภาคเหนือมีค่าความโน้มเอียงในการบริโภคหน่วยสุดท้ายสูงสุด โดยครัวเรือนในเขตเทศบาลจะมีค่า MPC ต่ำกว่าครัวเรือนในเขตเทศบาล ในการพิจารณา ความยืดหยุ่นของค่าใช้จ่ายในการบริโภคจำแนกตามประเภทของการบริโภคต่อรายได้ของครัวเรือนพบว่าสอดคล้องกับทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ที่ว่า ค่าใช้จ่ายในสินค้ามีความจำเป็นจะมีค่าความยืดหยุ่นต่ำและค่าใช้จ่ายในการบริโภคจำแนกตามประเภทของการบริโภคต่อรายได้ของครัวเรือนพบว่าสอดคล้องกับทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ที่ว่า ค่าใช้จ่ายในสินค้าที่มีความจำเป็นจะมีค่าความยืดหยุ่นต่ำและค่าใช้จ่าย

จ่ายในสินค้าที่จำเป็นน้อยหรือสินค้าฟุ่มเฟือยจะมีความยืดหยุ่นสูง แต่อย่างไรก็ตามในการศึกษายังมีข้อจำกัดในเรื่องของปัจจัยที่ใช้กำหนดพฤติกรรมของรายได้

สถาบันทรัพยากรมนุษย์ (2537) ได้ทำการศึกษาแบบจำลองพฤติกรรมของครัวเรือนในประเทศไทย โดยในส่วนของแบบจำลองการบริโภครวมได้กำหนดให้การบริโภครวมขึ้นอยู่กับผลรวมของรายได้จากการทำงานและรายได้ที่เป็นตัวเงินจากทรัพย์สินรวม หักล้างด้วยการออมของครัวเรือนและภาษีทางตรงและทางอ้อมที่รัฐบาลเรียกเก็บ ซึ่งกำหนดให้รายได้ที่เป็นตัวเงินจากทรัพย์สินรวมคือรายได้ประชาชาติที่หักรายได้จากการทำงานออกแล้ว โดยรายได้จากสินทรัพย์รวมจะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ รายได้จากสินทรัพย์ทางการเงินและรายได้จากทุน และเพิ่มตัวแปรเกี่ยวกับวิกฤตการณ์ราคาน้ำมันเข้าไปในการศึกษาคด้วย ทำการศึกษาจากข้อมูลในช่วงปี พ.ศ. 2513 – 2532 จากการแบ่งสินค้า 12 หมวด และประมาณค่าด้วยวิธี Seemingly Unrelated Regression Estimation (SURE)

ผลการศึกษาในสมการการบริโภคพบว่า มีค่า R^2 ที่สูง คืออยู่ระหว่าง 93.2 – 99.8 และพบว่าสินค้าที่มีความยืดหยุ่นน้อยกว่าหนึ่ง ได้แก่ ยาสูบและบุหรี่ย ค่าเชื้อเพลิง การขนส่ง และกลุ่มสินค้าอื่น ส่วนสินค้าฟุ่มเฟือย ได้แก่ เสื้อผ้า เครื่องเรือน และสันทนาการ แสดงให้เห็นถึงการมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น อย่างไรก็ตามในการศึกษาได้ใช้ข้อมูลที่สิ้นเกินไป จึงไม่สามารถทดสอบผลของวิกฤตการณ์น้ำมันต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างได้

รณรงค์ ไชยสมบัติ (2545) ได้ทำการศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคของครัวเรือนภาคเหนือตอนบนและจังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนในภาคเหนือตอนบนและจังหวัดเชียงใหม่ ปี พ.ศ. 2539 ก่อนวิกฤตเศรษฐกิจและปี พ.ศ. 2543 หลังวิกฤตเศรษฐกิจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ วิเคราะห์โดยใช้เทคนิควิธีวิเคราะห์สมการถดถอย (Regression Analysis) วิธี Ordinary Least Square (OLS)

ผลการศึกษาการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการบริโภคของครัวเรือนในจังหวัดเชียงใหม่หลังทำการทดสอบพบว่า ค่าความโน้มเอียงในการบริโภคหน่วยสุดท้าย (MPC) ก่อนวิกฤตและหลังวิกฤตเศรษฐกิจ มีการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจนและอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมีการเปลี่ยนแปลงในทางลดลง ประกอบกับรายได้เฉลี่ยและค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคของครัวเรือนในจังหวัดเชียงใหม่ที่ลดลงเป็นผลกระทบที่เกิดจากภาวะวิกฤตเศรษฐกิจในช่วงที่ผ่านมา ซึ่งแสดงว่าแบบจำลองที่ใช้ในการศึกษาสามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยผันแปรต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

จากการสำรวจงานวิจัยที่ได้ศึกษาพฤติกรรมในการบริโภคของไทยดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น จะเห็นได้ว่ารายได้ที่ใช้จ่ายได้จริงเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการกำหนดพฤติกรรมการบริโภค ส่วนปัจจัยอื่นพบว่ามิมีบทบาทสำคัญและเป็นไปตามสมมติฐานของทฤษฎีเช่นกัน ได้แก่ การบริโภคในช่วงเวลาที่ผ่านมา ปัจจัยที่แสดงถึงความมั่งคั่งของผู้บริโภค ซึ่งในการศึกษาแต่ละงาน ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรที่แสดงถึงความมั่งคั่งของผู้บริโภคนี้แตกต่างกันไป เช่น ใช้รายได้ที่เป็นตัวเงินจากทรัพย์สินรวม ใช้ผลรวมของมูลค่าหุ้นที่เอกชนถืออยู่ มูลค่าของพันธบัตรรัฐบาลที่ถือโดยเอกชน และเงินสดสำรองของเอกชนที่ธนาคารกลาง เป็นต้น สำหรับวิธีในการศึกษาบางงานวิจัยได้เฉพาะการบริโภครวม และบางงานวิจัยได้เน้นศึกษาในรายละเอียดถึงพื้นที่ต่าง ๆ อาชีพต่าง ๆ และระดับรายได้ต่าง ๆ เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการบริโภค และแต่ละงานวิจัยจะแบ่งสินค้าออกเป็นหมวด ๆ แตกต่างกันไป ซึ่งโดยภาพรวมพบว่าผู้บริโภคที่มีรายได้สูงจะมีค่าความโน้มเอียงในการบริโภคหน่วยสุดท้ายต่ำกว่าผู้ที่มีรายได้ต่ำ ยกเว้นกรณีพื้นที่ในเขตชนบทที่ผู้บริโภคที่มีรายได้ต่ำอาจจะมีค่าความโน้มเอียงในการบริโภคหน่วยสุดท้ายต่ำกว่าผู้บริโภคที่มีรายได้สูง ทั้งนี้เนื่องจากการมีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย มีการเพาะปลูกพืชผักไว้บริโภคเอง ส่วนในเขตกรุงเทพมหานครพบว่าทั้งผู้บริโภคที่มีรายได้ต่ำและรายได้สูงจะมีค่าความโน้มเอียงในการบริโภคหน่วยสุดท้ายสูง และไม่ต่างกันมากนัก เนื่องจากทุกคนต้องเผชิญกับค่าครองชีพที่สูงเหมือนกัน โดยสินค้าที่มีความจำเป็นในการบริโภคหรือมีค่าความยืดหยุ่นต่ำมักจะเป็นสินค้าที่จำเป็นต่อการดำรงชีพ เช่น อาหาร เครื่องอุปโภคบริโภค ที่อยู่อาศัย เป็นต้น